

شورای همکاری خلیج فارس در صدد تأسیس بازار مشترک عربی است

اشاره:

پیمان‌های منطقه‌ای با ایجاد هماهنگی، همکاری و یکپارچگی میان چند کشور قادر هستند ضمن گسترش مناسبات اقتصادی، تجاری، صنعتی، پایه‌های مودت و دوستی میان ملت‌ها زائر طریق تفاهم سیاسی، فرهنگی تقویت نمایند.

با وجود مزایایی که برای ترتیبات تجاری منطقه‌ای متصور است، همانند کاهش مسوانع تجاری و تسهیل مبادلات کالا و سرمایه، آمار کارکرد این پیمان‌ها به ویژه در بین کشورهای در حال توسعه چندان مطلوب نیست. بررسی علل این امر می‌تواند در بهبود کارآیی پیمان‌های منطقه‌ای نقش کلیدی داشته باشد.

در این نوشتار با شورای همکاری خلیج فارس، نحوه تأسیس و کارکرد آن آشنا می‌شوید.

خط مشی‌ها را طراحی و به شورای عالی ارایه می‌دهد. علاوه بر مسایل سیاسی، مطالعه و بررسی پروژه‌های منتخب در رابطه با توسعه و تقویت همکاری میان اعضا در زمینه‌های گوناگون نیز به عهده شورای وزیران می‌باشد.

دبیرخانه شورای همکاری خلیج فارس در شهر ریاض عربستان سعودی قرار دارد و توسط دبیرکل اداره می‌شود. دبیرخانه مسئولیت اجرای مصوبات شورای عالی و شورای وزیران را دارد و می‌بایست گزارش‌ها و مطالعات مورد نیاز آن نهادها را تهیه و تدوین کند. دبیرکل از سوی شورای عالی تعیین می‌شود و مدت فعالیت آن قابل تمدید است. در مارس ۱۹۹۶ شورای وزیران تصویب کرد که مقام دبیرکلی بین اعضا به طور چرخشی تغییر کند. بودجه دبیرخانه نیز از سوی اعضا تأمین مالی می‌شود. دبیرکل، معاونانی در زمینه‌های امور سیاسی، اقتصادی و نظامی دارد.

زمینه‌های فعالیت شورای همکاری خلیج فارس عبارتند از: همکاری اقتصادی، تجارت و صنعت، حمل و نقل

وزیران و دبیرکل پیشنهاد می‌شود و قبل از طرح در نشست سران مورد بررسی قرار گرفته است.

در تشکیلات اداری شورای همکاری خلیج فارس، کمیسیونی برای حل و فصل اختلافات میان اعضا دیده شده است که زیر نظر شورای عالی انجام وظیفه می‌کند.

در دسامبر ۱۹۹۷ شورای عالی با ایجاد شورای مشاوره‌ای با ۳۰ عضو منتخب کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس برای ایجاد بدنه مشورتی شورای عالی موافقت کرد.

شورای وزیران شورای همکاری خلیج فارس از وزرای خارجه کشورهای عضو تشکیل می‌شود. این شورا به طور عادی هر سه ماه یک بار تشکیل جلسه می‌دهد. در مواقع اضطراری بنا به درخواست ۲ کشور عضو یا بیشتر، نشست فوق‌العاده شورای وزیران تشکیل می‌گردد.

شورای وزیران موضوع‌های قابل طرح و تصمیم‌گیری در شورای عالی را بررسی کرده و سیاست‌گذاری‌ها و

شورای همکاری خلیج فارس مرکب از شش کشور عربی حاشیه خلیج فارس شامل بحرین، کویت، عمان، قطر، عربستان سعودی و امارات متحده عربی می‌باشد. این شورا در ۲۵ ماه مه ۱۹۸۱ تأسیس شد و مقر آن در ریاض عربستان سعودی است.

تشکیلات شورای همکاری خلیج فارس عبارتند از: شورای عالی، شورای وزارتی و دبیرخانه. شورای عالی بالاترین مرجع تصمیم‌گیری در شورای همکاری خلیج فارس می‌باشد که از سران کشورهای عضو تشکیل می‌شود و سالانه یک نشست عادی برگزار می‌کند. علاوه بر آن به تقاضای ۲ کشور یا بیشتر از اعضای شورای همکاری خلیج فارس، نشست فوق‌العاده یا اضطراری سران نیز برگزار می‌شود.

ریاست این شورا به طور چرخشی میان تمام اعضا می‌باشد و براساس حروف الفباست. شورای عالی سیاست‌گذاری این نهاد را به طور کلی به عهده دارد. موضوع‌های مورد بحث و مصوبات شورای عالی از سوی شورای

و ارتباطات و اطلاعات، انرژی، امنیت منطقه‌ای و روابط خارجی.

■ همکاری اقتصادی

در سال ۱۹۹۲ وزیران شورای همکاری خلیج فارس، طرح اتحاد اقتصادی در ارتباط با آزادسازی نقل و انتقال اتباع کشورهای عضو و سرمایه، تعرفه‌های تجاری، همکاری فنی، یکسان‌سازی مقررات و هماهنگی سیاست‌های پولی و مالی را تهیه کرد. در نشست سران کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس در همان سال این طرح پذیرفته شد و بودجه‌ای به میزان ۲/۱ میلیون دلار برای بررسی ابعاد گوناگون آن اختصاص یافت.

به دنبال آن در مارس ۱۹۹۳ حذف تعرفه‌های گمرکی برای تبادل تولیدات داخلی کشورهای عضو و مقررات جدیدی برای نقل و انتقال کارگران و وسایط نقلیه در بین اعضا به تصویب رسید.

در سال ۱۹۹۶ حداقل میزان تعرفه‌های گمرکی به میزان ۲۰ درصد برای واردات کالاهای خارجی به تصویب رسید.

در پایان نشست وزیران بازرگانی کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس در سال ۱۹۹۳ اعلام شد که تأسیس بازار مشترک شورای همکاری خلیج فارس تا سال ۲۰۰۰ مورد توافق قرار گرفت.

در سپتامبر ۱۹۹۳ موافقتنامه‌ای بین وزیران در زمینه پذیرش نظام واحد گمرکی منعقد گردید.

به دنبال توافق حاصله در نشست شورای عالی شورای همکاری خلیج فارس در سال ۱۹۹۲، طرح اعلام تعرفه‌های گمرکی یکسان پذیرفته شد و در دسامبر ۱۹۹۳ اعلام شد. با این وجود مقرر گردید که تعرفه واردات تولیدات

این کشورها استاندارد شود و سرانجام در نشست وزیران در ژوئن ۱۹۹۶ آنها با افزایش تعرفه واردات دخانیات به میزان ۷۰ درصد که از اول ژوئیه ۱۹۹۷ به اجرا درآمد، موافقت کردند.

در همین حال وزیران دارایی کشورهای عضو موافقت کردند که یکسان‌سازی نظام تعرفه‌ها در بین کشورهای عضو به صورت تدریجی و با برنامه‌ریزی سه‌ساله صورت گیرد. سرانجام در سال ۱۹۹۷ موافقت‌نامه مربوط به اجرای سیستم یکپارچه تعرفه‌های تجاری حاصل گردید.

در نوامبر ۱۹۸۷ شورای عالی اصول هماهنگی نرخ‌های ارز (نرخ‌های تبدیل واحدهای پول کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس) را پذیرفت و تصویب کرد. براساس این مصوبه، نرخ برابری پول‌های کشورهای عضو شورا بر مبنای یک سبد ارزی تعیین می‌شود.

در اکتبر ۱۹۹۰ به دنبال تجاوز عراق به خاک کویت، شورای همکاری خلیج فارس با تأسیس یک بانک منطقه‌ای برای حمایت از اعضا در مواقع بحران موافقت کرد. در آوریل ۱۹۹۳، رؤسای بانک‌های مرکزی کشورهای عضو شورا یک کمیته نظارتی مشترک بانکداری تأسیس کردند تا ضوابط راه‌اندازی بانک شورای همکاری خلیج فارس مورد ارزیابی قرار دهد.

در دسامبر ۱۹۹۳ سران کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس، خطوط اصلی طرح فعالیت بانک‌های ملی کشورهای عضو در یکدیگر را تصویب کرد. سرانجام بانک منطقه‌ای با سرمایه‌گذاری مشترک اعضای شورای همکاری خلیج فارس به میزان ۱۰۰ میلیون دلار تأسیس شد.

■ تجارت و صنعت

به منظور ایجاد هماهنگی در

سیاست‌ها و برنامه‌های تجارت و توسعه در منطقه، یک کمیته وزارتی تأسیس شد. در زیرمجموعه کمیته وزارتی، کمیته فرعی فنی به منظور بررسی راهبرد امنیت غذایی برای کشورهای عضو و برگزاری نمایشگاه‌های تجاری مشترک برای گسترش مناسبات میان بخش‌های خصوصی تأسیس گردید. در نوامبر ۱۹۸۶، شورای عالی شورای همکاری خلیج فارس به منظور تحت پوشش قراردادن فعالیت‌های تجاری خود در هر یک از کشورهای عضو، ضوابطی را تعیین کرد که از مارس ۱۹۸۷ به اجرا درآمد.

کمیته وزارتی به منظور ایجاد یک سیستم تجاری همسان یک هیأت اجرایی برای بررسی و معرفی استانداردهای مورد نظر برای واردات کالا به منطقه تشکیل داد که اداره استانداردهای فنی شورای همکاری خلیج فارس می‌باشد.

در نشست شورای عالی در ۱۹۸۵ راهبرد مشترک صنعت در کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس را تأیید کرد. این شورای عالی همچنین با تعیین ضوابط و مقررات واردات محصولات صنعتی کشورهای عضو و ایجاد تسهیلات برای دسترسی سرمایه‌گذاران منطقه‌ای در پروژه‌های صنعتی کشورهای عضو به اعتبارات بانک‌ها موافقت نمود.

در نوامبر ۱۹۸۶ قطعنامه حمایت از تولیدات صنعتی، هماهنگی و همکاری در پروژه‌های صنعتی به منظور اجتناب از اجرای پروژه‌های تکراری به تصویب رسید.

در مارس ۱۹۸۹ شورای وزیران مقررات مربوط به اتحاد و یکپارچگی سرمایه‌گذاری خارجی شورای همکاری را تصویب کرد که به منظور جذب سرمایه‌گذاری خارجی و هماهنگی میان کشورهای عضو در بخش سرمایه‌گذاری

بین‌المللی مخابرات برای ایجاد شبکه مخابراتی مشترک موافقت کردند و این برنامه در اجلاس وزیران در سال ۱۹۸۶ تأیید شده بود.

سیستم مخابرات منطقه از طریق شبکه فیبر نوری زیر دریا و نیز تأسیس شبکه تلفن همراه تعبیه می‌شود. در اواسط سال ۱۹۹۰ در اجلاس وزیران اطلاعات، تنظیم مقررات پایه برای شکل‌دهی سیاست اطلاعاتی مشترک خارجی مورد توافق قرار گرفت. در نوامبر ۱۹۹۷ وزیران امور داخلی (وزیران کشور) شش کشور عضو شورا با ایجاد سیستم ساده صدور گذرنامه به منظور ارایه تسهیلات سفر برای اتباع کشورهای عضو در درون منطقه، موافقت کردند.

□ امنیت منطقه‌ای

از آنجا که بحث همکاری‌های منطقه کشورهای عضو در بخش امنیت منطقه‌ای از مقوله تربیتات تجاری منطقه‌ای خارج می‌باشد، از بررسی عملکرد شورا در این زمینه صرف‌نظر می‌شود.

□ روابط خارجی

در ژوئن ۱۹۸۸ موافقتنامه‌ای در زمینه همکاری اقتصادی بین وزیران امور اقتصادی کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس و اتحادیه اروپا به امضا رسید که بر اساس آن اتحادیه اروپا موافقت کرد که به منظور توسعه بخش‌های کشاورزی و صنعتی کشورهای عضو شورا با این شورا همکاری کند.

به همین منظور یک شورای همکاری مشترک تأسیس گردید. در نخستین نشست این شورا در مارس ۱۹۹۰ وزیران امور خارجه شورای همکاری و اتحادیه اروپا پذیرفتند که مذاکراتی را برای عقد توافقنامه تجارت آزاد انجام دهند. این مذاکرات در اکتبر همان سال

در شرایطی که تولید آنها به نصف برسد و تشکیل ذخایر فرآورده‌های نفتی و ساماندهی به تحریم نفتی کشورهای غیرعضو شورای همکاری خلیج فارس را تصویب کردند.

در دسامبر ۱۹۸۷ شورای عالی طرحی را به تصویب رساند که بر مبنای آن هر یک از کشورهای عضو که در اثر تحریم نفتی آسیب ببینند را مورد حمایت دیگر اعضا قرار دهند. این حمایت با تصویب کارشناسان مربوطه تمام اعضای شورای همکاری خلیج فارس صورت می‌گیرد.

در اوایل دهه ۱۹۹۰ پیشنهادهای مربوط به یکپارچه‌سازی شبکه برق ۶ کشور عضو شورا تنظیم شد. در مرحله نخست این طرح شبکه‌های برق کشورهای عربستان سعودی، بحرین، کویت و قطر به یکدیگر متصل می‌شود و در مرحله دوم، امارات متحده عربی و عمان به شبکه سراسری برق متصل خواهند شد. این برنامه در دو مرحله و تا سال ۲۰۰۳ تکمیل می‌شود.

در اجلاس سران کشورهای عضو شورا در دسامبر ۱۹۹۷ اجرای نخستین مرحله این طرح به تصویب رسید و منابع مالی موردنیاز اختصاص یافت.

□ حمل و نقل، ارتباطات و اطلاعات

مطالعات امکان‌سنجی ایجاد شبکه خط آهن و جاده‌ای بین کشورهای عضو شورا و تأسیس شرکت حمل و نقل ساحلی مشترک پذیرفته شد. این برنامه شامل احداث یک خط آهن به طول ۱۷۰۰ کیلومتر بین تمام کشورهای عضو شورا و عراق بود که می‌بایست به شبکه راه آهن اروپا متصل می‌شد که بخش مربوط به اتصال به عراق و شبکه اروپایی به تعویق افتاد.

در نوامبر ۱۹۹۳ وزیران با تقاضای مربوط به استفاده از همکاری کارشناسان

تنظیم شده بود. تا سال ۱۹۹۷ مقررات و ضوابط تشویق سرمایه‌گذاری خارجی در منطقه تهیه و تصویب شدند.

در ضمن در نشست شورای عالی در سال ۱۹۹۲ با مقررات مربوط به تسهیلات منطقه‌ای جهت انجام مطالعات علمی و فنی در بین کشورهای عضو شورا موافقت گردید.

□ کشاورزی

در اجلاس شورای عالی شورای همکاری خلیج فارس در سال ۱۹۸۵ یکسان‌سازی سیاست‌های کشاورزی کشورهای عضو مورد توافق قرار گرفت. در بین سال‌های ۹۰-۱۹۸۳ وزیران کشاورزی کشورهای عضو شورا، پیشنهادهای مربوط به هماهنگ‌سازی مقررات مربوط به حفاظت آب، ماهی‌کوبی دام‌ها و دامپزشکی، حشره‌کش‌ها، کودهای شیمیایی، بذرها اصلاح شده و ماهی‌گیری را تصویب نمودند.

در همین حال یک کمیته دائمی برای هماهنگ‌سازی سیاست‌های ماهی‌گیری کشورهای عضو شورا، تأسیس شد که کار آن طراحی دوره ماهی‌گیری و انجام مطالعات مربوط به توانمندی‌های کشورهای عربی در پرورش ماهی می‌باشد.

در همین حال همکاری بین کشورهای عضو در زمینه حفاظت از منابع آب منطقه از وظایف بخش کشاورزی است.

□ انرژی

در سال ۱۹۸۲ یک کمیته وزارتی برای هماهنگ‌سازی سیاست‌های کشورهای عضو شورا در زمینه نفت و قیمت‌گذاری آن تأسیس شد. وزیران مربوطه طرح امنیت نفت خام را به منظور تضمین عرضه نفت خام کشورهای عضو

آغاز شد، اگرچه به نتیجه موردنظر شورای همکاری خلیج فارس برای عقد قرارداد اتحاد گمرکی نینجامید.

در اوایل سال ۱۹۹۲ شورای همکاری خلیج فارس مخالفت خود را با پیشنهاد وضع تعرفه‌های سوخت‌های نسیلی اتحادیه اروپا برای مقابله با آلودگی هوا اعلام کرد. تعرفه‌های موردبحث هزینه هر بشکه نفت برای مصرف‌کننده را از ۱۰ دلار به ۲۰ دلار افزایش می‌داد.

در مارس ۱۹۹۳ وزیران نفت شورای همکاری خلیج فارس طرح محدودیت تولید و عرضه نفت خام را در اختیار دارند.

در اکتبر ۱۹۹۵ یک کنفرانس صنعتی در مسقط (پایتخت عمان) با هدف طراحی شیوه تقویت همکاری‌های اقتصادی شورای همکاری خلیج فارس با اتحادیه اروپا با مشارکت طرفین و جلب سرمایه‌گذاری اتحادیه اروپا در منطقه برگزار شد.

در آوریل ۱۹۹۶ شورای مشترک انجام مذاکرات آزادسازی تجارت فیما بین تا سال ۱۹۹۸ را پذیرفت. در دسامبر ۱۹۹۷ سران کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس بیانیه منتشره از سوی پارلمان اروپا درباره نقض حقوق بشر در کشورهای عضو شورا را محکوم کرد و آن را مداخله در سیستم قضایی این کشورها قلمداد نمود.

در اوایل دهه ۱۹۹۰ کشورهای خاور دور، اتحادیه اروپا و آمریکا در ردیف شرکای تجاری عمده شورای همکاری خلیج فارس قرار داشتند و ژاپن، چین، آمریکا و آلمان چهار شریک عمده تجاری شورا بودند.

در دسامبر ۱۹۹۱ وزیران امور اقتصادی و خارجه شورای همکاری خلیج فارس با تأسیس «صندوق توسعه عرب» برای ایجاد ثبات بیشتر سیاسی و

اقتصادی در منطقه موافقت کردند. هدف دیگری که وجود داشت، گسترش همکاری شورای همکاری خلیج فارس با کشورهای سوریه و مصر به ویژه در زمینه نظامی بود تا در جنگ خلیج فارس مشارکت نکنند.

در بیانیه دمشق، تأسیس «صندوق توسعه عرب» و همکاری با سوریه و مصر تصریح شد. در حالی که این دو کشور پیش از آن در جنگ خلیج فارس حمایت خود را از حمله عراق به خاک کویت و اشغال این کشور اعلام کرده بودند.

تأسیس این صندوق با سرمایه ۱۰ میلیارد دلار به تصویب رسید، اگرچه تا اواسط سال ۱۹۹۲ فقط ۶/۵ میلیارد دلار آن تأمین شد.

در اجلاس وزیران شورای همکاری خلیج فارس که با حضور مصر و سوریه در مه ۱۹۹۳ در قطر برگزار شد، در زمینه افزایش منابع سرمایه صندوق توسعه عرب توافقی حاصل نشد.

در اجلاس وزیران خارجه شورای همکاری خلیج فارس در سپتامبر ۱۹۹۴ تصمیم گرفته شد که به تحریم تجارت با اسرائیل پایان داده شود. اما در نشست وزیران در فوریه ۱۹۹۵ وزیران امضاءکننده بیانیه دمشق انجام یک اقدام عمومی علیه اسرائیل را پذیرفتند و از رژیم اشغالگر قدس به لحاظ نپذیرفتن پیمان منع گسترش سلاح‌های کشتار جمعی انتقاد کردند.

در دسامبر ۱۹۹۵ وزیران امور خارجه امضاءکننده بیانیه دمشق (شش کشور عضو شورا به علاوه مصر و سوریه ۶+۲) در نشستی در قاهره از آمریکا خواستند که فشارهای مالی به اسرائیل وارد کند تا از احداث شهرک‌های یهودی‌نشین و استقرار یهودیان در سرزمین‌های اشغالی صرف‌نظر کند.

در مه ۱۹۹۷ شورای وزیران در

نشستی در ریاض، نگرانی خود را از اقدامات تجاوز نظامی ترکیه در شمال عراق ابراز نمودند و از دولت ترکیه انتقاد کردند.

در ژوئن ۱۹۹۷ وزیران امور خارجه ۶+۲ تصویب کردند که تلاش‌های مربوط به تأسیس منطقه آزاد بین کشورهای موردبحث برای ایجاد پایگاهی جهت ایجاد بازار مشترک عربی افزایش یابد.

■ همکاری سرمایه‌گذاری

به‌منظور گسترش همکاری‌های کشورهای عضو شورا در زمینه سرمایه‌گذاری شرکت سرمایه‌گذاری خلیج فارس در سال ۱۹۸۳ با سرمایه‌گذاری هر یک از اعضا به میزان ۳۵۰ میلیون دلار و سرمایه کل ۲/۱ میلیارد دلار تأسیس شد. در سال ۱۹۹۵ جمع دارایی‌های شرکت ۱۰ میلیارد و ۲۴۵ میلیون دلار و ذخیره‌های آن ۸ میلیارد و ۱۳۵ میلیون دلار اعلام شد. این شرکت به تأمین مالی پروژه‌های صنعتی به ویژه در زمینه‌های داروسازی، شیمیایی، فولاد، مهندسی هواپیما، فرآورده‌های لبنی، دامپروری و پرورش طیور می‌پردازد.

این شرکت همچنین خدمات مشاوره‌ای در زمینه بانکداری و مالی به سرمایه‌گذاران منطقه ارایه می‌دهد.

تأسیس بانک بین‌المللی خلیج فارس مستقر در بحرین در سال ۱۹۷۶ از سوی اعضای شورای همکاری و عراق از اقدامات انجام شده در راستای گسترش همکاری‌های سرمایه‌گذاری می‌باشد.

در دسامبر ۱۹۹۶ ارزش سرمایه بانک بین‌المللی خلیج فارس ۴۵۰ میلیون دلار، ذخایر آن ۷ میلیارد و ۵۷۳/۶ میلیون دلار و جمع دارایی‌های آن نزدیک به ۹ میلیارد دلار اعلام شد.